॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः ॥

रेतो॑ मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहा॒ नभो॑ हृदयशू॒लन्द्वात्रि॑ꣳशच्च॥1॥

य॒ज्ञेन॒ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ता उ॑प॒यङ्भि॑रे॒वासृ॑जत॒ यदु॑प॒यज॑ उप॒यज॑ति प्र॒जा ए॒व तद्यज॑मानः सृजते जघना॒र्धादव॑ द्यति जघना॒र्धाद्धि प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते स्थविम॒तोऽव॑ द्यति स्थविम॒तो हि प्र॒जाः प्र॒जाय॒न्तेऽस॑म्भिन्द॒न्नव॑ द्यति प्रा॒णाना॒मस॑म्भेदाय॒ न प॒र्याव॑र्तयति॒ यत्प॑र्याव॒र्तयेदु॑दाव॒र्तः प्र॒जा ग्राहु॑कः स्यात्समु॒द्रं ग॑च्छ॒ स्वाहेत्या॑ह रेतः॑ [1]

ए॒व तद्द॑धात्य॒न्तरि॑ख्षं गच्छ॒ स्वाहेत्या॑हा॒न्तरि॑ख्षेणै॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयत्य॒न्तरि॑ख्ष॒ꣳ ह्यनु॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते दे॒वꣳ स॑वि॒तार॑ं गच्छ॒ स्वाहेत्या॑ह सवि॒तृप्र॑सूत ए॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयत्यहोरा॒त्रे ग॑च्छ॒ स्वाहेत्या॑हाहोरा॒त्राभ्या॑मे॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्र ज॑नयत्यहोरा॒त्रे ह्यनु॑ प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते मि॒त्रावरु॑णौ गच्छ॒ स्वाहा॑ [2]

इत्या॑ह प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु प्राणापा॒नौ द॑धाति॒ सोमं॑ गच्छ॒

स्वाहेत्याह सौम्या हि देवतया प्रजा यज्ञं गच्छु स्वाहेत्याह प्रजा एव यज्ञियाः करोति छन्दाꣳसि गच्छु स्वाहेत्याह पशवो वै छन्दाꣳसि पशूनेवाव रुन्द्धे द्यावापृथिवी गच्छु स्वाहेत्याह प्रजा एव प्रजाता द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः परि गृह्णाति नभः [3]

दिव्यं गच्छु स्वाहेत्याह प्रजाभ्य एव प्रजाताभ्यो वृष्टिं नि यच्छत्यग्निं वैश्वानरं गच्छु स्वाहेत्याह प्रजा एव प्रजाता अस्याम्प्रति ष्ठापयति प्राणानां वा एषोऽव द्यति यो ऽवद्यति गुदस्य मनो मे हार्दि यच्छेत्याह प्राणानेव यथास्थानमुप ह्वयते पशोर्वा आलब्धस्य हृदयꣳ शुगृच्छति सा हृदयशूलम् [4]

अभि समेति यत्पृथिव्याꣳ हृदयशूलमुद्वासयैत्पृथिवीꣳ शुचार्पयेद्यदप्स्वपः शुचार्पयेच्छुष्कस्य चार्द्रस्य च संधावुद्वासयत्युभयस्य शान्त्यै यं द्विष्यात्तं ध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति [5]

स्यादिन्द्रो गृह्णीयादस्त्वमुष्मिंक्रियते षड्विꣳशतिश्च॥2॥

देवा वै यज्ञमाग्नीध्रे व्यभजन्त ततो यदत्यशिष्यत

तदब्रुवन्वसतु नु न इदमिति तद्वसतीवरीणां वसतीवरित्वम्
तस्मिन्प्रातर्न समशक्नुवन्तदप्सु प्रावेशयन्ता वसतीवरीरभवन्वस
यज्ञो वै वसतीवरीर्यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोप वसति यस्यागृहीता
अभि निम्रोचेदनारब्धोऽस्य यज्ञः स्यात् [6]

यज्ञं वि च्छिन्द्याज्ज्योतिष्या वा गृह्णीयाद्धिरण्यं वावधाय
सशुक्राणामेव गृह्णाति यो वा ब्राह्मणो बहुयाजी
तस्य कुम्भ्यानां गृह्णीयाथ्स हि गृहीतवसतीवरीको
वसतीवरीर्गृह्णाति पशवो वै वसतीवरीः पशूनेवारभ्य
गृहीत्वोप वसति यदन्वीपं तिष्ठन्गृह्णीयान्निर्मार्गुका
अस्मात्पशवः स्युः प्रतीपं तिष्ठन्गृह्णाति प्रतिरुध्यैवास्मै
पशून्गृह्णातीन्द्रः [7]

वृत्रमहन्थ्सो ३ऽपो ३ऽभ्यम्रियत तासां यन्मेध्यं
यज्ञियꣳ सदेवमासीत्तदत्यमुच्यत ता वहन्तीरभवन्वहन्तीनां
गृह्णाति या एव मेध्या यज्ञियाः सदेवा आपस्तासामेव गृह्णाति
नान्तमा वहन्तीरतीयाद्यदन्तमा वहन्तीरतीयाद्यज्ञमति मन्येत
न स्थावराणां गृह्णीयाद्वरुणगृहीता वै स्थावरा यथ्स्थावराणां
गृह्णीयात् [8]

वरु॑णेनास्य य॒ज्ञं ग्रा॑हये॒द्यद्वै दिवा॒ भव॑त्य॒पो रात्रिः॒ प्र विं॑शति॒ तस्मा॑त्ता॒म्रा आपो॒ दिवा॑ ददृश्रे॒ यन्नक्त॒म्भव॑त्य॒पोऽह्नः॒ प्र विं॑शति॒ तस्मा॑च्च॒न्द्रा आपो॒ नक्तं॑ ददृश्रे छा॒यायै॑ चा॒तप॑तश्च सं॒धौ गृ॑ह्णात्यहोरा॒त्रयो॑रे॒वास्मै॒ वर्णं॑ गृह्णाति ह॒विष्म॑तीरि॒मा आप॒ इत्या॑ह ह॒विष्कृ॑तानामे॒व गृ॑ह्णाति ह॒विष्मा॑ꣳ अस्तु [9]

सूर्य॒ इत्या॑ह॒ सशु॑क्राणामे॒व गृ॑ह्णात्यनु॒ष्टुभा॑ गृह्णाति॒ वाग्वा अ॑नु॒ष्टुग्वा॒चैवैना॒ः सर्व॑या गृह्णाति॒ चतु॑ष्पदय॒र्चा गृ॑ह्णाति॒ त्रिः सा॑दयति स॒प्त सम्प॑द्यन्ते स॒प्तप॑दा॒ शक्व॑री प॒शवः॒ शक्व॑री प॒शूने॒वाव॑ रुन्द्धे॒ऽस्मै वै लो॒काय॒ गार्ह॑पत्य॒ आ धी॑यते॒ऽमुष्मा॑ आहव॒नीयो॒ यद्गार्ह॑पत्य उपसा॒दये॑द॒स्मिल्लो॑के प॑शु॒मान्थ्स्या॒द्ययदा॑हव॒नीये॒ऽमुष्मिन्न्॑ [10]

लो॒के प॑शु॒मान्थ्स्या॑दु॒भयो॒रुप॑ सादयत्यु॒भयो॑रे॒वैनं॑ लो॒कयो॑ः पशु॒मन्तं॑ करोति स॒र्वतः॒ परि॑ हरति॒ रख्ष॑सा॒मप॑हत्या इन्द्राग्नि॒योर्भा॑ग॒धेयी॒स्स्थेत्या॑ह यथाय॒जुरे॒वैतदाग्नी॑ध्र॒ उप॑ वासयत्ये॒तद्वै य॒ज्ञस्याप॑राजितं॒ यदाग्नी॑ध्र॒य्यँदे॒व य॒ज्ञस्याप॑राजितं॒ तदे॒वैना॒ उप॑ वासयति॒ यतः॒ खलु॒ वै य॒ज्ञस्य॒ वित॑तस्य॒ न क्रि॒यते॒ तदनु॑ य॒ज्ञꣳ रख्षा॒ꣳस्यव॑

चरन्ति यद्बहन्तीनां गृह्णाति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्य शये रख्षसामनन्ववचाराय न ह्येता ईलयन्त्या तृतीयसवनात्परि शेरे यज्ञस्य संतत्यै॥ [11]

वाचो हवमभिघृतानां गृह्णात्युत पञ्चविꣳशतिश्च॥3॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यः सोममुपावहरन्थ्सर्वाभ्यो देवताभ्य उपावहरेदिति हृदे त्वेत्याह मनुष्येभ्य एवैतेन करोति मनसे त्वेत्याह पितृभ्य एवैतेन करोति दिवे त्वा सूर्याय त्वेत्याह देवेभ्य एवैतेन करोत्येतावतीर्वै देवतास्ताभ्य एवैनꣳ सर्वाभ्य उपावहरति पुरा वाचः [12]

प्रवदितोः प्रातरनुवाकमुपाकरोति यावत्येव वाक्तामव रुन्द्धेऽपोऽग्रेऽभिव्याहरति यज्ञो वा आपो यज्ञमेवाभि वाचं वि सृजति सर्वाणि छन्दाꣳस्यन्वाह पशवो वै छन्दाꣳसि पशूनेवाव रुन्द्धे गायत्रिया तेजस्कामस्य परि दध्यात्त्रिष्टुभेन्द्रियकामस्य जगत्या पशुकामस्यानुष्टुभा प्रतिष्ठाकामस्य पङ्क्त्या यज्ञकामस्य विराजान्नकामस्य शृणोत्वग्निः समिधा हवम् [13]

म इत्याह सवितृप्रसूत एव देवताभ्यो निवेद्यापोऽच्छैत्यप इष्य होतरित्याहेषितꣳ हि कर्म क्रियते मैत्रावरुणस्य चमसाध्वर्यवा द्रवेत्याह मित्रावरुणौ वा अपां नेतारौ ताभ्यामेवैना अच्छैति देवीरापो अपां नपादित्याहाहुत्यैवैनां निष्क्रीय गृह्णात्यथो हविष्कृतानामेवाभिघृतानां गृह्णाति [14]

कार्षिरसीत्याह शमलमेवासामप प्लावयति समुद्रस्य वोख्षित्या उन्नय इत्याह तस्मादद्यमानाः पीयमाना आपो न ख्षीयन्ते योनिर्वै यज्ञस्य चात्वालं यज्ञो वसतीवरीर्ःहोतृचमसं च मैत्रावरुणचमसं च सꣳस्पर्श्य वसतीवरीर्व्यानयति यज्ञस्य सयोनित्वायाथो स्वादेवैना योनेः प्र जनयत्यध्वर्योऽवेरपा (३) इत्याहोतेमनन्नमुरुतेमाः पश्येति वावैतदाह यद्यग्निष्टोमो जुहोति यद्युक्थ्यः परिधौ नि माष्टि यद्यतिरात्रो यजुर्वदन्प्र पद्यते यज्ञक्रतूनां व्यावृत्त्यै॥ [15]

यजुषा मिमीत एनं जागृवीति चतुश्चत्वारिꣳशच्च॥4॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति ग्रावाणमा दत्ते प्रसूत्या

अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॒मित्या॑हा॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्ताम्॑ पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ प॒शवो॒ वै सोमो॑ व्या॒न उ॑पा॒ꣳशु॒सव॑नो॒ यदु॑पा॒ꣳशु॒सव॑नम॒भि मिमी॑ते व्या॒नमे॒व प॒शुषु॑ दधा॒तीन्द्रा॑य॒ त्वेन्द्रा॑य॒ त्वेति॑ मिमीत॒ इन्द्रा॑य॒ हि सोम॑ आह्रि॒यते॒ पञ्च॒ कृत्वो॒ यजु॑षा मिमीते [16]

पञ्चा॑ख्षरा प॒ङ्क्तिः पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो य॒ज्ञमे॒वाव॑ रुन्द्धे॒ पञ्च॒ कृत्व॑स्तू॒ष्णीन्दश॒ सम्प॑द्यन्ते॒ दशा॑ख्षरा वि॒राडन्न॑ वि॒राड्वि॒राजै॒वान्नाद्य॒मव॑ रुन्द्धे श्वा॒त्राः स्थ॑ वृत्र॒तुर॒ इत्या॑है॒ष वा अ॒पाꣳ सो॑मपी॒थो य ए॒वं वेद॒ नाप्स्वार्ति॒माच्छ॑ति॒ यत्ते॑ सोम दि॒वि ज्योति॒रित्या॑है॒भ्य ए॒वैनम्॑ [17]

लो॒केभ्यः॒ सम्भ॑रति॒ सोमो॒ वै राजा॒ दिशो॒ऽभ्य॑ध्याय॒थ्स दिशोऽनु॒ प्राविश॒त्प्रागपा॒गुद॑गध॒रागित्या॑ह दि॒ग्भ्य ए॒वैन॒ꣳ सम्भ॑रत्यथो॒ दिश॑ ए॒वास्मा॒ अव॑ रु॒न्द्धेऽम्ब॒ नि ष्व॒रेत्या॑ह॒ काम॒का एन॒ꣳ स्त्रियो॑ भवन्ति॒ य ए॒वं वेद॒ यत्ते॑ सो॒मादा॑भ्यं॒ नाम॒ जागृ॒वीति॑ [18]

आ॒है॒ष वै सोम॑स्य सोमपी॒थो य ए॒वं वेद॒ न सौ॒म्यामार्ति॒माच्छ॑ति॒ घ्नन्ति॒ वा ए॒तथ्सोमं॒ यद॑भिषु॒ण्वन्त्य॒ꣳशूनप॑

गृह्णाति त्रायत एवैनम्प्राणा वा अ॒ꣳशवः॑ प॒शवः॒ सोमो॒ऽꣳशून्पुन॒रपि॑ सृजति प्रा॒णाने॒व प॒शुषु॑ दधाति॒ द्वौद्वा॒वपि॑ सृजति॒ तस्मा॒द्द्वौद्वौ॑ प्रा॒णाः॥ [19]

माध्यन्दिनम॒ष्टाव॑ष्टावे॒ष मन॑स्त्वा प॒र्जन्यो॒ऽमुष्य॒ पुरु॑षो॒ द्वे च॑॥5॥

प्रा॒णो वा ए॒ष यदु॑पा॒ꣳशुर्यदु॑पा॒ꣳश्वग्रा॒ ग्रहा॑ गृ॒ह्यन्ते॑ प्रा॒णमे॒वानु॒ प्र य॑न्त्यरु॒णो ह॑ स्मा॒हौप॑वेशिः प्रातःसव॒न ए॒वाहं य॒ज्ञꣳ सꣳस्था॑पयामि॒ तेन॒ ततः॒ सꣳस्थि॑तेन चरा॒मीत्य॒ष्टौ कृत्वोऽग्रे॒ऽभि षु॑णोत्य॒ष्टाख्ष॑रा गाय॒त्री गा॑य॒त्रम्प्रा॑तःसव॒नम् प्रा॑तःसव॒नमे॒व तेना॑प्नो॒त्येका॑दश॒ कृत्वो॑ द्वि॒तीय॒मेका॑दशाख्षरा त्रि॒ष्टुब्त्रैष्टु॑भ॒म्माध्य॑दिनम् [20]

सव॑न॒म्माध्य॑दिनमे॒व सव॑नं॒ तेना॑प्नोति॒ द्वाद॑श॒ कृत्व॑स्तृ॒तीय॒न्द्वाद॑शाख्षरा॒ जग॑ती॒ जाग॑तं तृतीयसव॒नन्तृ॑तीयसव॒ तेना॑प्नोत्ये॒ताꣳ ह॒ वाव स य॒ज्ञस्य॒ सꣳस्थि॑तिमुवा॒चास्क॑न्दा॒यास्क॑ हि तद्यद्य॒ज्ञस्य॒ सꣳस्थि॑तस्य॒ स्कन्द॒त्यथो॒ खल्वा॑हुर्गाय॒त्री वाव प्रा॑तःसव॒ने नाति॒वाद॒ इत्यन॑तिवादुक एन॒म्भ्रातृ॑व्यो भवति॒ य ए॒वं वेद॒ तस्मा॑द॒ष्टाव॑ष्टौ [21]

कृत्वो॑ऽभि॒षुत्य॑म्ब्रह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति प॒वित्र॑वन्तो॒ऽन्ये

ग्रहा॑ गृह्यन्ते॒ किम्प॑वित्र उपा॒ꣳशुरिति॒ वाक्प॑वित्र॒ इति॑ ब्रूयात् वा॒चस्पत॑ये पवस्व वाजि॒न्नित्या॑ह वा॒चैवैन॑म्पवयति॒ वृष्णो॑ अ॒ꣳशुभ्या॒मित्या॑ह॒ वृष्णो॒ ह्ये॑ताव॒ꣳशू यौ सोम॑स्य॒ गभ॑स्तिपूत॒ इत्या॑ह॒ गभ॑स्तिना॒ ह्ये॑नम्प॒वय॑ति दे॒वो दे॒वानाम्प॑वित्र॑म॒सीत्या॑ह दे॒वो ह्ये॑षः [22]

सन्दे॒वानाम्प॑वित्र॒य्यैँषाम्भा॒गोऽसि॒ तेभ्य॒स्त्वेत्या॑ह॒ येषा॒ꣳ ह्ये॑ष भा॒गस्तेभ्य॑ एनं गृ॒ह्णाति॒ स्वां कृ॑तो॒ऽसीत्या॑ह प्रा॒णमे॒व स्वम॑कृत॒ मधु॑मतीर्न॒ इष॑स्कृ॒धीत्या॑ह॒ सर्व॑मे॒वास्मा॑ इ॒दꣳ स्व॑दयति॒ विश्वे॑भ्यस्त्वेन्द्रि॒येभ्यो॑ दि॒व्येभ्यः॒ पार्थि॑वेभ्य॒ इत्या॑हो॒भयै॑ष्वे॒व दे॑वमनु॒ष्येषु॑ प्रा॒णान्द॑धाति॒ मन॑स्त्वा [23]

अ॒ष्ट्वित्या॑ह॒ मन॑ ए॒वाश्नु॑त उ॒र्वन्तरि॑क्ष॒मन्वि॒हीत्या॑हान्तरिक्षदे हि प्रा॒णः स्वाहा॑ त्वा सुभव॒ः सूर्या॒येत्या॑ह प्रा॒णा वै स्वभ॑वसो दे॒वास्तेष्वे॒व प॒रोक्ष॑ं जुहोति दे॒वेभ्य॑स्त्वा मरीचि॒पेभ्य॒ इत्या॑हादि॒त्यस्य॒ वै र॒श्मयो॑ दे॒वा म॑रीचि॒पास्तेषां॒ तद्भा॑ग॒धेय॒न्तानेव तेन॑ प्रीणाति॒ यदि॑ का॒मये॑त॒ वर्षु॑कः प॒र्जन्यः॑ [24]

स्या॒दिति॒ नीचा॒ हस्ते॑न॒ नि मृ॑ज्या॒द्वृष्टि॑मे॒व नि

यच्छति यदि कामयेतावर्षुकः स्यादित्युत्तानेन निमृज्याद्वृष्टिमेवोद्यच्छति यद्यभिचरेदमुं जह्यथं त्वा होष्यामीति ब्रूयादाहुतिमेवैनम्प्रेप्सन् हन्ति यदि दूरे स्यादा तमितोस्तिष्ठेत्प्राणमेवास्यानुगत्य हन्ति यद्यभिचरेदमुष्यं [25]

त्वा प्राणे सादयामीति सादयेदसन्नो वै प्राणः प्राणमेवास्य सादयति षड्भिर्२शुभिः पवयति षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवैनम्पवयति त्रिः पवयति त्रय इमे लोका एभिरेवैनं लोकैः पवयति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ्सत्यात्त्रयः पशूना२ हस्तादाना इति यत्त्रिरुपा२शु२ हस्तेन विगृह्णाति तस्मात्त्रयः पशूना२ हस्तादानाः पुरुषो हस्ती मर्कटः॥ [26]

त उभयाँन्गृह्यते चतुश्चत्वारि२शच्च॥6॥

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा उपा२शौ यज्ञ२ स३स्थाप्यमपश्यन्तमुपा२शौ समस्थापयन्तेऽसुरा वज्रमुद्यत्य देवानभ्यायन्त ते देवा बिभ्यत इन्द्रमुपाधावन्तानिन्द्रोऽन्तर्यामेणान्तरधत्त तदन्तर्यामस्यान्तर्यामत्वम् यदन्तर्यामो गृह्यते भ्रातृव्यानेव

तद्यजमानोऽन्तर्धत्तेऽन्तस्तौ [27]

दधामि द्यावापृथिवी अन्तरुर्वन्तरिक्षमित्याहैभिरेव लोकैर्यजमानो भ्रातृव्यानन्तर्धत्ते ते देवा अमन्यन्तेन्द्रो वा इदमभूद्यद्वयꣳ स्म इति तेऽब्रुवन्मघवन्ननु न आ भजेति सजोषा देवैरवरैः परैश्चेत्यब्रवीद्ये चैव देवाः परे ये चावरे तानुभयान् [28]

अन्वाभजथ्सजोषा देवैरवरैः परैश्चेत्याह ये चैव देवाः परे य चावरे तानुभयानन्वाभजत्यन्तर्यामे मघवन्मादयस्वेत्याह यज्ञादेव यजमानं नान्तरैत्युपयामगृहीतोऽसीत्याहापानस्य धृत्यै यदुभावपवित्रौ गृह्येयाताम्प्राणमपानोऽनु न्यृच्छेत्प्रमायुकः स्यात्पवित्रवानन्तर्यामो गृह्यते [29]

प्राणापानयोर्विधृत्यै प्राणापानौ वा एतौ यदुपाꣳश्वन्तर्यामौ व्यान उपाꣳशुसवनो यं कामयेत प्रमायुकः स्यादित्यसꣳस्पृष्टौ तस्य सादयेद्यानेनैवास्य प्राणापानौ वि च्छिनत्ति ताजक्प्रमीयते यं कामयेत सर्वमायुरियादिति सꣳस्पृष्टौ तस्य सादयेद्यानेनैवास्य प्राणापानौ सं तनोति सर्वमायुरेति॥ [30]

स्वदय सोमाँस्सहाष्टाविꣳशतिश्च॥7॥

वाग्वा एषा यदैन्द्रवायवो यदैन्द्रवायवाग्रा ग्रहा गृह्यन्ते वाचमेवानु प्र यन्ति वायुं देवा अब्रुवन्थ्सोमꣳ राजानꣳ हनामेति सोऽब्रवीद्वरं वृणै मदग्रा एव वो ग्रहा गृह्यान्ता इति तस्मादैन्द्रवायवाग्रा ग्रहा गृह्यन्ते तमघ्नन्थ्सोऽपूयत् तं देवा नोपाधृष्णुवन्ते वायुमब्रुवन्निमं नः स्वदय [31]

इति सोऽब्रवीद्वरं वृणै मद्देवत्यान्येव वः पात्राण्युच्यान्ता इति तस्मान्नानादेवत्यानि सन्ति वायव्यान्युच्यन्ते तमेभ्यो वायुरेवास्वदयत्तस्माद्यत्पूयति तत्प्रवाते वि षजन्ति वायुर्हि तस्य पवयिता स्वदयिता तस्य विग्रहणं नाविन्दन्थ्साऽदितिरब्रवीद्वरं वृणा अथ मया वि गृह्णीध्वम्मद्देवत्या एव वः सोमाः [32]

सन्ना असन्नित्युपयामगृहीतोऽसीत्याहादितिदेवत्यास्तेन यानि हि दारुमयाणि पात्राण्यस्यै तानि योनेः सम्भूतानि यानि मृन्मयानि साख्यात्तान्यस्यै तस्मादेवमाह वाग्वै पराच्यव्याकृतावदत्ते देवा इन्द्रमब्रुवन्निमां नो वाचं व्याकुर्विति सोऽब्रवीद्वरं वृणै मह्यं चैवैष वायवे च सह

गृ॑ह्याता॒ इति॒ तस्मा॑दैन्द्रवाय॒वः स॒ह गृ॑ह्यते॒ तामिन्द्रो॑ मध्य॒तो॑ऽव॒क्रम्य॒ व्याक॑रोत्तस्मा॑दि॒यं व्याकृ॑ता॒ वागु॑द्यते॒ तस्मा॑थ्स॒कृदिन्द्रा॑य मध्य॒तो गृ॑ह्यते॒ द्विर्वा॒यवे॒ द्वौ हि स वरा॒ववृ॑णीत॥ [33]

ए॒ष चै॑न्द्रवाय॒वो द्वावि॑ꣳशतिश्च॥8॥

मि॒त्रं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्थ्सोम॒ꣳ राजा॑नꣳ हना॒मेति॒ सो॑ऽब्रवी॒न्नाहꣳ सर्व॑स्य॒ वा अ॒हम्मि॒त्रम॒स्मीति॒ तम॑ब्रुव॒न् हना॑मै॒वेति॒ सो॑ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणै॒ पय॑सै॒व मे॒ सोमꣳ॑ श्रीण॒न्निति॒ तस्मा॑न्मैत्रावरु॒णम्पय॑सा श्रीणन्ति॒ तस्मा॑त्प॒शवोऽपा॑क्रामन् मि॒त्रः सन्क्रू॒रम॑क॒रिति॑ क्रू॒रमि॑व॒ खलु॒ वा ए॒षः [34]

करो॒ति॒ यः सोमे॑न॒ यज॑ते॒ तस्मा॑त्प॒शवोऽप॑ क्रामन्ति॒ यन्मै॑त्रावरु॒णम्पय॑सा श्री॒णाति॑ प॒शुभि॑रे॒व तन्मि॒त्रꣳ स॑म॒र्धय॑ति प॒शुभि॒र्यज॑मानम्पु॒रा खलु॒ वावैवम्मि॒त्रो॑ऽवे॒दप॒ मत्क्रूरं॑ च॒क्रुषः॑ प॒शवः॑ क्रमिष्य॒न्तीति॒ तस्मा॑दे॒वम॑वृणीत॒ वरु॑णं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्त्वया॑ꣳशभुवा॒ सोमꣳ॒ राजा॑नꣳ हना॒मेति॒ सो॑ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृणै॒ मह्यं॑ च [35]

ए॒वैष मि॒त्राय॑ च स॒ह गृ॑ह्याता॒ इति॒ तस्मा॑न्मैत्रावरु॒णः

स॒ह गृ॑ह्यते॒ तस्मा॒द्राज्ञा॒ राजा॑नमꣳश॒भुवा॑ घ्नन्ति॒ वैश्ये॑न॒ वैश्यꣳ॑ शू॒द्रेण॑ शू॒द्रन्न वा इ॒दं दिवा॒ न नक्त॑मासी॒दव्या॑वृत्त॒न्ते दे॒वा मि॒त्रावरु॑णावब्रुवन्नि॒दं नो॒ वि वा॑सयत॒मिति॒ ताव॑ब्रूता॒व्वँरं॑ वृणावहा॒ एक॑ ए॒वावत्पूर्वो॒ ग्रहो॑ ग्रहो गृह्याता॒ इति॒ तस्मा॑दैन्द्रवाय॒वः पूर्वो॑ मैत्रावरु॒णाद्गृ॑ह्यते प्राणापा॒नौ ह्ये॑तौ यदु॑पाꣳश्वन्तर्या॒मौ मि॒त्रोऽह॒रज॑नय॒द्वरु॑णो॒ रात्रि॒न्ततो॒ वा इ॒दं व्यौ॑च्छ॒द्यन्मै॑त्रावरु॒णो गृ॒ह्यते॒ व्यु॑ष्ट्यै॥ [36]

म॒नु॒ष्य॒च॒रावु॑दपा॒त्रमु॑प॒ह्वये॑त द्विदेव॒त्याः॑ षट्च॑त्वारिꣳशच्च॥9॥

य॒ज्ञस्य॒ शिरो॑ऽच्छिद्यत॒ ते दे॒वा अ॒श्विना॑वब्रुवन्भि॒षजौ॒ वै स्थ॑ इ॒दं य॒ज्ञस्य॒ शिरः॒ प्रति॑ धत्त॒मिति॒ ताव॑ब्रूता॒व्वँरं॑ वृणावहै॒ ग्रह॑ ए॒व ना॒वत्रापि॑ गृह्यता॒मिति॒ ताभ्या॑मे॒तमा॑श्वि॒नम॑गृह्ण॒न्ततो॒ वै तौ य॒ज्ञस्य॒ शिरः॒ प्रत्य॑धत्ता॒म् यदा॑श्वि॒नो गृ॒ह्यते॑ य॒ज्ञस्य॒ निष्कृ॑त्यै॒ तौ दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नपू॑तौ॒ वा इ॒मौ म॑नुष्यच॒रौ [37]

भि॒षजा॒विति॒ तस्मा॑द्ब्राह्म॒णेन॑ भेष॒जं न का॒र्य॑मपू॑तो॒ ह्ये ३॒॑ षो॑ऽमे॒ध्यो यो भि॒षक्तौ ब॑हिष्पवमा॒नेन॑ पवयि॒त्वा ताभ्या॑मे॒तमा॑श्वि॒नम॑गृह्ण॒न्तस्मा॑द्बहिष्पवमा॒ने स्तु॒त आ॑श्वि॒नो गृ॑ह्यते॒ तस्मा॑दे॒वं वि॒दुषा॑ बहिष्पवमा॒न उ॑प॒सद्यः॑ प॒वित्रं॒ वै

बहिष्पवमान आत्मानमेव पवयते तयौस्त्रेधा भैषज्यं विन्यदधुरग्नौ तृतीयमप्सु तृतीयम्ब्राह्मणे तृतीयन्तस्मादुदपात्रम् [38]

उपनिधाय ब्राह्मणं दक्षिणतो निषाद्य भेषजं कुर्याद्यावदेव भेषजं तेन करोति समर्धुकमस्य कृतम्भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ्सत्यादेकपात्रा द्विदेवत्या गृह्यन्ते द्विपात्रा हूयन्त इति यदेकपात्रा गृह्यन्ते तस्मादेकोऽन्तरतः प्राणो द्विपात्रा हूयन्ते तस्माद्द्वौद्वौ बहिष्टात्प्राणाः प्राणा वा एते यद्द्विदेवत्याः पशव इडा यदिडाम्पूर्वा द्विदेवत्येभ्य उपह्वयेत [39]

पशुभिः प्राणानन्तर्दधीत प्रमायुकः स्याद्द्विदेवत्यान्भक्षयित्वेड ह्वयते प्राणानेवात्मन्धित्वा पशूनुप ह्वयते वाग्वा ऐन्द्रवायवश्चक्षुर्मैत्रावरुणः श्रोत्रमाश्विनः पुरस्तादैन्द्रवायवम्भक्ष तस्मात्पुरस्ताद्वाचा वदति पुरस्तान्मैत्रावरुणं तस्मात्पुरस्ताच्चक्षु पश्यति सर्वतः परिहारमाश्विनं तस्माथ्सर्वतः श्रोत्रेण शृणोति प्राणा वा एते यद्द्विदेवत्याः [40]

अरिक्तानि पात्राणि सादयति तस्मादरिक्ता अन्तरतः

प्राणा यतः खलु वै यज्ञस्य वितंतस्य न क्रियते तदनु यज्ञꣳ रख्षाꣳस्यवं चरन्ति यदरिक्तानि पात्राणि सादयंति क्रियमाणमेव तद्यज्ञस्यं शये रख्षंसामनंन्ववचाराय दख्षिंणस्य हविर्धानस्योत्तंरस्यां वर्तन्याꣳ सांदयति वाच्येंव वाचं दधात्या तृंतीयसवनात्परिं शेरे यज्ञस्य संतंत्यै॥ [41]

आत्मना परा निष्प्र शुक्रशौचिषा यवंस्य सप्तत्रिꣳशच्च॥10॥

बृहस्पतिर्देवानाम्पुरोहितं आसीच्छण्डामर्कावसुराणाम्ब्रह्मंण्व देवा आसन्ब्रह्मंण्वन्तोऽसुरास्ते ३ऽन्योंन्यं नाशंक्नुवन्नभिभंवितुन्ते देवाः शण्डामर्कावुपांमन्त्रयन्त तावंब्रूताव्वँरं वृणावहै ग्रहांवेव नावत्रापिं गृह्येतामिति ताभ्यांमेतौ शुक्रामन्थिनांवगृह्णन्ततो देवा अभंवन्परासुरा यस्यैवं विदुषः शुक्रामन्थिनौ गृह्येते भवंत्यात्मना परां [42]

अस्य भ्रातृंव्यो भवति तौ देवा अंपनुद्यात्मन इन्द्रांयाजुहवुरपंनुत्तौ शण्डामर्कौ सहामुनेतिं ब्रूयाद्यं द्विष्याद्यमेव द्वेष्टि तेनैंनौ सहापं नुदते स प्रंथमः संकृंतिर्विश्वकर्मेत्येवैनांवात्मन इन्द्रांयाजुहवुरिन्द्रो ह्येतानिं रूपाणि करिंक्रदचंरदसौ वा आंदित्यः शुक्रश्चन्द्रमां

म॒न्थ्य॑पि॒गृह्य॒ प्राञ्चौ॒ निः [43]

क्रा॒म॒त॒स्तस्मा॒त्प्राञ्चौ॒ यन्तौ॒ न प॑श्यन्ति प्र॒त्यञ्चा॑वा॒वृत्य॑ जुहुत॒स्तस्मा॑त्प्र॒त्यञ्चौ॒ यन्तौ॑ पश्यन्ति॒ चख्षु॑षी॒ वा ए॒ते य॒ज्ञस्य॒ यच्छुक्रा॑म॒न्थिनौ॒ नासि॑कोत्तरवे॒दिर॒भित॑ः परि॒क्रम्य॑ जुहुत॒स्तस्मा॑द॒भितो॒ नासि॑कां॒ चख्षु॑षी॒ तस्मा॒न्नासि॑कया॒ चख्षु॑षी॒ विधृ॑ते स॒र्वतः॒ परि॑ क्रामतो॒ रख्ष॑सा॒मप॑हत्यै दे॒वा वै याः प्राची॒राहु॑ती॒रजु॑हवु॒र्ये पु॒रस्ता॒दसु॑रा॒ आस॒न्ता꣣ स्ताभि॒ः प्र [44]

अ॒नु॒द॒न्त॒ याः प्र॒तीची॒र्ये प॒श्चादसु॑रा॒ आस॒न्ता꣣स्ताभि॒रपा॑नुदन्त प्राची॑र॒न्या आहु॑तयो हू॒यन्ते॑ प्र॒त्यञ्चौ॑ शु॒क्राम॒न्थिनौ॑ प॒श्चाच्चै॒व पु॒रस्ता॑च्च॒ यज॑मानो॒ भ्रातृ॑व्या॒न्प्र णु॑दते॒ तस्मा॒त्परा॑चीः प्र॒जाः प्र वी॑यन्ते प्र॒तीची॑र्जायन्ते शु॒क्राम॒न्थिनौ॒ वा अनु॑ प्र॒जाः प्र जा॑यन्ते॒ऽत्रीश्चा॒द्याश्च॑ सु॒वीराः॑ प्र॒जाः प्र॑ज॒नय॒न्परी॑हि शु॒क्रः शु॒क्रशो॑चिषा [45]

सु॒प्र॒जाः प्र॒जाः प्र॑ज॒नय॒न्परी॑हि म॒न्थी म॒न्थिशो॑चि॒षेत्या॑है॒ता वै सु॒वीरा॒ या अ॒त्रीरे॒ताः सु॑प्र॒जा या आ॒द्या॑ य ए॒वं वेदा॒त्र्य॑स्य प्र॒जा जा॑यते॒ नाद्या॑ प्र॒जाप॑ते॒रख्ष्य॑श्वय॒त्तत्परा॑पत॒त्तद्विक॑ङ्कत॒म्प्रावि

नारमत तद्यवम्प्राविशत् तद्यवेऽरमत तद्यवस्य [46]

यवत्वय्यँद्वैकङ्कतम्मन्थिपात्रम्भवति सक्तुभिः श्रीणाति प्रजापतेरेव तच्चख्षुः सम्भरति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ्सत्यान्मन्थिपात्रꣳ सदो नाश्नुत इत्यार्तपात्रꣳ हीति ब्रूयाद्यदश्नुवीतान्योऽध्वर्युः स्यादार्तिमार्च्छेत्तस्मान्नाश्नुते॥ [47]

आहाग्रयणत्वम्प्रजापतिरेवेति विꣳशतिश्च॥11॥

देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा आग्रयणाग्रान्ग्रहानपश्यन्तानगृह्णत ततो वै तेऽग्रम्पर्यायन् यस्यैवं विदुष आग्रयणाग्रा ग्रहा गृह्यन्तेऽग्रमेव समानानाम्पर्येति रुग्णवत्यर्चा भ्रातृव्यवतो गृह्णीयाद्भ्रातृव्यस्यैव रुक्त्वाग्रꣳ समानानाम्पर्येति ये देवा दिव्येकादश स्थेत्याह [48]

एतावतीर्वै देवतास्ताभ्य एवैनꣳ सर्वाभ्यो गृह्णात्येष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्याह वैश्वदेवो ह्येष देवतया वाग्वै देवेभ्योऽपाक्रामद्यज्ञायातिष्ठमाना ते देवा वाच्यपक्रान्तायां तूष्णीं ग्रहानगृह्णत साऽमन्यत वागन्तर्यन्ति वै मेति

साग्र्यणम्प्रत्यागच्छत्तदाग्रयणस्याग्रयणत्वम् [49]

तस्मादाग्रयणे वाग्वि सृज्यते यत्तूष्णीम्पूर्वे ग्रहा गृह्यन्ते यथाथ्सारीयति म आख इयति नापराथ्स्यामीत्युपावसृजत्येवमेव तदध्वर्युराग्रयणं गृहीत्वा यज्ञमारभ्य वाचं वि सृजते त्रिर्हिं करोत्युद्गातृनेव तद्वृणीते प्रजापतिर्वा एष यदाग्रयणो यदाग्रयणं गृहीत्वा हिंकरोति प्रजापतिरेव [50]

तत्प्रजा अभि जिघ्रति तस्माद्वथ्सं जातं गौरभि जिघ्रत्यात्मा वा एष यज्ञस्य यदाग्रयणः सवनेसवनेऽभि गृह्णात्यात्मन्नेव यज्ञꣳ सं तनोत्युपरिष्टादा नयति रेत एव तद्दधात्यधस्तादुप गृह्णाति प्र जनयत्येव तद्ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ्सत्याद्गायत्री कनिष्ठा छन्दसाꣳ सती सर्वाणि सवनानि वहतीत्येष वै गायत्रियै वथ्सो यदाग्रयणस्तमेव तदभिनिवर्तꣳ सर्वाणि सवनानि वहति तस्माद्वथ्समपाकृतं गौरभि नि वर्तते॥ [51]

इन्द्रो वृत्रायायुर्वै यज्ञेन सुवर्गायेन्द्रो मरुद्भिरदितिरन्तर्यामपात्रेण प्राण उपाꣳशुपात्रेणेन्द्रो वृत्रमहन्तस्य ग्रहान् वै प्रान्यान्येकादश॥11॥ इन्द्रो वृत्राय पुनरऋतुनाह मिथुनम्पशवो नेष्टः पत्नीमुपाꣳश्वन्तर्यामयोर्द्विचत्वारिꣳशत्॥42॥ इन्द्रो वृत्राय

पाङ्क्तत्वम्॥ हरिः ओम्॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

॥ हरिः ओम्॥॥ तैत्तिरीयसंहिता षष्ठकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.
GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita
Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/